

Marijan Dovič

Slovenske gore: rojstvo mitskega kraja iz duha poezije

---

objavljeno v:

Darja Pavlič (ur.): *Slovenska poezija. Obdobja 40*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2021.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-40/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2021.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

SLOVENSKE GORE: ROJSTVO MITSKEGA KRAJA IZ DUHA POEZIJE

Marijan Dovič

Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede, ZRC SAZU, Ljubljana
marijan.dovic@zrc-sazu.si

DOI:10.4312/Obdobja.40.247-257

Prispevek obravnava zgodnjo slovensko posvetno poezijo in njen odnos do gorskega sveta. Izkáže se, da sta že Zois in Vodnik zaslutila nacionalni in pesniški potencial Triglavskega pogorja z Bohinjem in Savico. Njune zamisli so odmevale v slovenski poeziji predmarčne dobe (zlasti pri »Slavinjanih« in »čbeličarjih«), Prešeren pa jih je v *Krstu pri Savici* (1836) nadgradil s historično-mitološko plastjo. Kratek pregled razkriva, da je slovenska poezija od Vodnika do Gregorčiča opazno prispevala k preoblikovanju gora v mitski kraj slovenstva.

slovenska poezija, Triglavsko pogorje, Bohinj, Valentin Vodnik, France Prešeren

This article deals with early Slovene poetry and its relation to the mountains. Zois and Vodnik already felt the national and poetic potential of Mount Triglav, as well as Lake Bohinj and the Savica waterfall. Their ideas found an echo in Slovene poetry of the pre-1848 period, but it was France Prešeren who added a historical-mythological layer to them in his *Krst pri Savici* (Baptism by the Savica, 1836). A short survey reveals that Slovene poetry from Vodnik to Gregorčič visibly contributed to making the mountains a mythical national place.

Slovene poetry, Mount Triglav, Bohinj, Valentin Vodnik, France Prešeren

Povezavam med gorami in poezijo lahko sledimo vsaj od Petrarkovega legendarnega vzpona na provansalski Mont Ventoux (Vetrovni vrh, 1912 m) davnega leta 1336 (Hansen 2013: 12–22). Toda v resnici je evropska umetnost gorski svet začela odkrivati z nove perspektive šele v drugi polovici 18. stoletja. Zlasti nemški in angleški razsvetljenski pesniki z opisnim pesništvom narave (Thomson, Brock, Haller, Ewald von Kleist), za njimi pa še intenzivneje pesniki predromantike in romantike (Goethe, Wordsworth, Shelley, Byron), so gore preobrazili iz zgoj geološke v izrazito estetsko kategorijo (prim. Felsch 2009). Podobno kot v literaturi so gorske krajine – pogosto prikazujoče odnos med človekom in veličastno, celo srhljivo naravo – dobile vidno mesto tudi v slikarstvu, kakršnega so gojili denimo J. M. W. Turner, Caspar David Friedrich, Philip James de Loutherbourg, pri nas pa v 19. stoletju zlasti Marko Pernhart in Anton Karinger.

Na Slovenskem se je živo zanimanje za gore predramilo v razsvetljenskem krogu barona Žige Zoisa. Prve resne raziskave slovenskih gora je po sledih svojega predhodnika Giovannija Antonija Scopolija konec sedemdesetih let 18. stoletja opravil

Balthasar Hacquet, ki je na začetku *Oriktografije Kranjske* iz leta 1778 na izpostavljenem mestu objavil monumentalen bakrorez Triglava, nekoliko pozneje (8. 8. 1779) pa se je povzpел tudi na njegov vrh. Motivator in glavni sponzor Hacquetovih raziskav in odprav na Triglav sploh – tudi prve uspešne, ko so 26. 8. 1778 vrh dosegli »štirje srčni možje« – je bil ravno Zois (prim. Mikša, Ajlec 2015: 13–15; Mikša, Vehar 2019). Barona je triglavsko pogorje zanimalo iz številnih razlogov, med katerimi so bili v ospredju naravoslovni: kamnine, najdene na Triglavu, so se po njegovi zaslugi znašle v središču mednarodne teoretske diskusije o nastanku kamnin. Obenem je navdušenega geografa, ki je bil v tem pogledu pred svojim časom, očitno zanimalo tudi gornišvo: v letih 1775–1795 je na zemljevid vrisoval opravljene pristope na Triglav.¹

Slika 1: Triglav v Hacquetovi knjigi *Oryctographia Carniolica*, 1778 (vir: dLib).

Toda Zoisa je najverjetneje vodil še tretji vzgib, povezan z novim razumevanjem gora: eruditski plemič je namreč bohinjsko-triglavski kompleks z izviro Savice že prepoznaval kot posebno estetsko in tudi nacionalno vrednoto.² To je razvidno na več mestih v njegovih pismih koprivniškemu župniku **Valentinu Vodniku**, ki ga je baron ob koncu 18. stoletja tesno vpel v svoje triglavске raziskave. V pismih Zois

- 1 Zoisova opazka »welche Gänge bisher gemacht worden« (Zois 1859: 60) je v aktualnem slovenskem prevodu nekoliko neposrečno prevedena (Zois 1973: 53), bolje jo je prevedel Orožen (1895: 103): »lahko pokažem, katera pota so doslej že obhodili«.
- 2 »Nacionalno« seveda še ne v modernem, temveč še v starejšem kranjsko-slovanskem smislu.

omenja, da bi moral »pesnik pod Triglavom« pesniti v kranjskem jeziku (Zois 1973: 31), govori o Vodnikovi »Triglavski muzi« (prav tam: 46) ter mu naroča »poljubiti na brado stari, častitljivi Triglav« (prav tam: 42). Še pomenljivejša se zdi opazka »težavno romanje k Velikemu Bogu in k Malemu Triglavu« (prav tam: 49) – zapis »Velki Bog« v slovenščini v sicer nemškem pismu odpira zanimiva vprašanja in kaže, da se je Zois zanimal za mitološke plasti triglavskega izročila.³

Vodnika, že od prej navdušenega gornika, ki se ne boji »po méli / derknit« (Vodnik 1989: 139), je ekspedicija avgusta 1795 navdušila in pesniško navdahnila (prim. Orožen 1895: 100–103). »Prvi slovenski turist« ni le občudoval gorskih krasot, temveč je navdušenje delil z rojaki v svoji planinski poeziji, v kateri so se Julijci s Triglavom, Savica in Bohinj začeli spreminjati v simbol slovenstva. Njegove *Pesmi za pokušino* (1806) so resda nastajale v časovni oddaljenosti, a v njih čutimo intenziteto prvotnih doživetij.⁴ Pomen gora za Vodnikovo poezijo se razkrije že v uvodni štirivrstičnici:

Grem visoko pit Savíco
Lepih pesmi hladni vir,
Mojstra pevcov na zdravíco
Naj mi teče ta požír.
(Vodnik 1988: 50)

Pesem *Veršac* s panoramskim pogledom z veličastnih Julijskih Alp zajame (slovensko) domovino, v njenem jedru pa je sublimna izkušnja lepote bohinjske krajine s Triglavom in Savo (1., 6. in 10. kitica):⁵

Na Veršacu doli sédi,
Neznan svét se teb odprè;
Glej med sivih pléš v' srédi
Zarod žlahtnih rôž cvetè.

[...]

Tukaj bistra Sava zvirá
Mati pevske umnosti,
Jezér dvanajst kup nabirá
šola zdrave treznosti.

[...]

Pod velikim tuki Bógam
Breztelesni bit želím,
Čiste sape sréd mej krógam
Menim de na neb' živím.

(Vodnik 1988: 61–62)

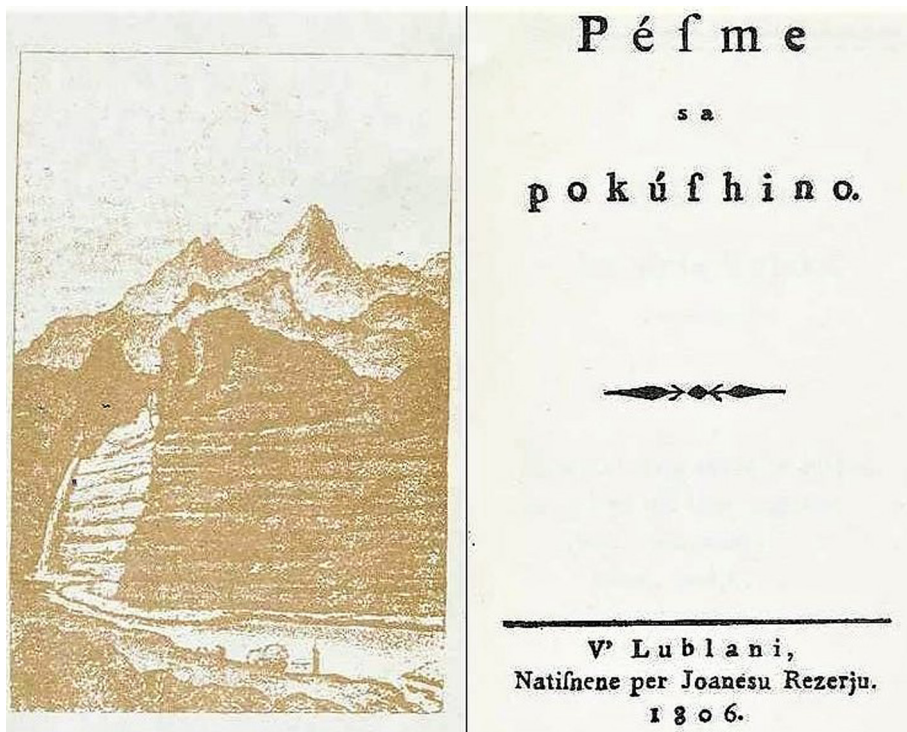
Vodnik, nesporni začetnik slovenskega planinskega pesništva, v svoji prvi zbirki ni podpisan. Okoliščina postane še bolj zanimiva v luči dejstva, da je ravno po Zoisovem

3 V izvorniku: »dass Sie die beschwärlliche Wahlfahrt zum Velki Bog nochmals unternahmen, und den kleinen Triglav ...« (Zois 1859: 58). Orožen (1895: 102) tu napak bere »Veliki Rog«.

4 Vodnik se v svoji planinski poeziji zgleduje še po razsvetljenskem pesništvu, deloma po paradigmatični pesnitvi *Die Alpen* Albrechta von Hallerja in *Der Frühling* Ewalda von Kleista (Kos 1973: 396–401).

5 Kljub dvomom je obveljalo, da Vodnik meri na 2194 m visoki razgledni vrh pri Kanjavcu, danes imenovan Vodnikov vršac (o težavah z lociranjem prim. Kos 1973: 392).

priporočilu umaknil svoj že izgotovljeni portret in ga nadomestil z Dorfmeisterovo podobo Savice in Triglava (Kidrič 1938: 434–435). Prosto po Zoisu – ki je edini mogel biti plačnik natisa zbirke – torej slovenskih umetnih pesmi ne pišejo posamezni umetniki z imenom in priimkom, temveč te nastajajo kar same od sebe, ali bolje, navdihuje jih gorska narava, nemara pa kar sam »Velki Bog«.⁶

Slika 2: Bohinj s Savico in Triglavom v Vodnikovih *Pesmih za pokušino*, 1806 (vir: dLib).

Vodnikova fascinacija z gorami je razvidna tudi iz mladostnega *Kleka*, kot stimulans pesniške muze pa gore nastopajo še v rokopisni pesmi *Bohinska Bistrica* (tod se vnema pevska »iskrica«; Vodnik 1988: 139–140) in pozneje v *Mojem spominiku* (4. kitica):

Redila me Sava,
Ljubljansko poljé,
navdale Trigláva
me snéžne kopé.
(Vodnik 1988: 128)

Vodnik ni bil edini hribolazec med zgodnjimi slovenskimi pesniki. Njegov nekoliko mlajši sodobnik **Valentin Stanič** je bil eden izmed pionirjev modernega evropskega alpinizma, ki je okrog leta 1800 opravil nekaj izjemnih vzponov v avstrijskih Alpah

⁶ Gre tu za krščanskega Boga ali staro slovansko božanstvo kot v Zoisovem pismu? Kos (1973: 395) meni, da gre za namerno dvoumje.

(vključno z Grossglocknerjem) ter leta 1808 izmeril višino Triglava, o svojih podvigih pa je objavljaj nemške razprave. Toda v svoji didaktično prerodni slovenski poeziji – večinoma gre za prevode in priredbe – Stanič o gorah molči.

Pač pa se je na Vodnikovo iztočnico o Savici odzval koroški pesnik **Urban Jarnik** v pesmi *Moj sedanji kraj* (1809), ki idilični Podkrnos, novi kraj svoje dušnopastirske službe, pesniško preoblikuje v Parnas z izvirom pevskega navdiha (2. kitica):

Spodaj 'zvira Hipokrene
Čisti zvirik za pevce vse,
Belkaste on pluje pene,
Umnost pev'c iz njega p'je.
(Jarnik 2002: 44)

A če se koroški gorski svet, ki ga je nekaj desetletij pozneje mojstrsko upodabljal gorski krajinar Marko Pernhart, ni pomembneje vpisal v zgodnjo slovensko poezijo, so bolj emocionalen pogled na Savo in Triglav gojili t. i. slavinjani, pesniki nesojene revije *Slavinja*. Nemara bo ravno narava, premišljuje **Ignac Holzapfel** v pesmi *Slavinja* (1824), naposled obudila alegorično figuro, ki bo kranjske rojake napeljala k pesnjenju v domačem jeziku:

Če te ne ginijo brajde dolenske,
Sava prebistra ne bístri duha
al ne bogátjo te rude gorenske,
krasnost Triglava ne vnema srca?
(Gspan 1979: 84)

Podobno težnjo opazimo pri čbeličarjih. **Blaž Potočnik** Savo in Triglav omenja v pesmi *Dolenska*, Savico pa v štirivrstičnici *Vodniku per Savici 1829*:

Mojstra pevcov si učila –
V' grobu glas njegov molči –
Ga, Savica! boš slavila,
Njemu naj tvoj grom doni!
(*Kranjska čbelica* I/1830: 31)

Jakob Zupan v *Kranjskem Plutarčiku* povezuje tok reke Save s Zoisovo hišo (prav tam: 77), bohinjsko scenerijo pa slutimo tudi v Holzapflovu *Pod slapam o povodnji* (prav tam: 33–34). Triglav, Savo in Bohinj v rokopisni *Zahvali učenicam slovenskiga jezika* opeva tudi **Jožef Žemlja** (Marn 1881: 1–2), ki v četrtem letniku *Čbelice* objavi še pesem *28. jutro velciga travna 1828*, kjer slavi lepoto Blejskega jezera, Triglavu pa nameni tole štirivrstičnico:

Tam prevzétno uzdiguje,
Gór Ilirskih se malík,
Néba skor se dotikuje,
Pléšasti tréh glav snežník.
(*Kranjska čbelica* IV/1833: 30)

Simptomatično se naposled zdi, da drugi letnik *Čbelice* odpira dotlej neobjavljeni Vodnikov *Moj spominik*: čbeličarji torej prvi obelodanijo, da so Vodnika »navdale Triglava [...] snežne kope« (*Kranjska čbelica* II/1831: 1).⁷

Lahko bi rekli, da so čbeličarji variirali obrazec, ki sta ga razvila Zois in Vodnik. Toda to ne velja za njihovega najbolj nadarjenega predstavnika: **France Prešeren** je v slovenski gorski svet vpeljal novo razsežnost. To je toliko bolj presenetljivo, če upoštevamo, da je zaljubljeni pevec v svojem opusu gore, pa tudi naravo nasploh, večinoma zanemarjal. Izkušnja odraščanja pod veličastno panoramo Karavank se v njegovi liriki ne odraža: gora ne najdemo v hvalnici domači vasi, sonetu *O Vrba*, v pesmi *V spomin Andreja Smoleta* pa je nekako mimogrede, brez sleherne patetike, navržen verz »videl si Švajca visoke gore« (Prešeren 1965: 33). Takšno za romantika vse prej kot značilno ignoranco je Prešeren kompenziral v svojem knjižnem prvencu, pesnitvi *Krst pri Savici* (1836).

Prešeren je iz izvira Savice pil še vse drugačne napoje kot Vodnik. Medtem ko je veseli »menišič« iz pen slapu tkal navdih za svojo vendarle racionalistično poezijo, je Prešeren v bohinjsko krajino vnesel novo plast: gorski svet pri njem ni le romantično lep, temveč je gosto posejan z usodno zgodovinsko in mitološko simboliko, ki v sebi nosi izrazit emocionalni naboj.

Prva stanca *Krsta*, ki sledi epskemu uvodnemu opisu Črtomirovega poslednjega boja za Ajdovski gradec, prinaša liričen opis Bohinjskega jezera, nad katerim kraljuje Triglav:

Mož in oblakov vojsko je obojno
končala temna noč, kar svētla zarja
zlatí z rumen' mi žarki glavo trojno
snežnikov kranjskih siv'ga poglavarja,
Bohinjsko jezero stoji pokojno,
sledu ni več vunanjega viharja;
al somov vojska pod vodó ne mine,
in drugih roparjov v dnu globočine.
(Prešeren 1965: 179)

Slika 3: Marko Pernhart, *Wocheinersee*, sredina 19. stoletja (vir: Wikivir).

⁷ Sava in Triglav sta imela vidno mesto v zgodnjem Vodnikovem kultu (Dović 2019: 209–213).

Toda krajinarsko pesnjenje za Prešerna nikoli ni samo sebi namen: opis prebujajočega se jutra na bregu tu služi kot psihološki kontrast Črtomirovi skrajno razrvani notranjosti. Prešernova idilična muza se nekoliko razživi le v opisu Blejskega jezera, kjer sta mlada zaljubljenca Črtomir in Bogomila nekoč užila kratko leto ljubezenske sreče:

Tje na otòk z valovami obdani,
v današnjih dnevih božjo pot Marije;
v dnu zad stojé snežnikov velikani,
poljá, ki spred se sprósti, lepotije
ti kaže Bléški grad na levi strani,
na desni griček se za gričam skrije.
Dežela kranjska nima lepš'ga kraja,
ko je z okolšno ta, podoba raja.
(prav tam: 180)

Tudi v nadaljevanju, ko na Bohinjskem jezeru Črtomira s čolničem pobere prijazen ribič in veslata »v konec ta jezera, kjer bistra vanjga pribobni Savica« (prav tam: 184), ostaja mogočna gorska narava predvsem kulisa za intenzivno duševno življenje. Tako je prvi opis grmečega slapu, kjer naslednje jutro Črtomir nestrpno čaka novic o Bogomili, spet le iztočnica za komparacijo:

Slap drugo jutro mu grmi v ušesa;
junak premišlja, kak bolj spodej lena
vodà razgraja, kak bregove stresa,
in kak pred njo se gôre ziblje stena,
kak skale podkopuje in drevesa,
kak do nebes leti nje jeze pena! –
Tak se zažene, se pozneje ustavi
mladenič, Črtomír pri sebi pravi.
(prav tam: 185)

Moč Prešernovega gorskega sveta torej ne izhaja iz gole narave, temveč iz zgodbe, ki je vanjo položena: zgodbe o tragični vojni, v kateri slovensko ljudstvo doživi politično-religiozno preobrazbo, in vanjo položene individualne zgodbe o nesrečnih ljubimcih. Na otok v Blejskem jezeru, sredi idiličnega alpskega raja, je Prešeren sugestivno naselil pogansko Siwo, boginjo izumrlih polabskih Slovanov,⁸ Bohinjsko jezero in slap Savica pa napravil za prizorišče, kjer se poraženemu Črtomirju dramatično razodene Bogomilina spreobrnitev, naposled pa se odvije tudi usodni krst poganškega vojskovodje – nemara najbolj kontroverzna zgodba v zgodovini slovenske literature.

8 V Prešernovi opombi: »Živa, bognja ljubezni, slovenska Venera« (Prešeren 1965: 198). O vijugavih poteh, ki jih je Siwa, »Venera iz pene Baltika«, ubirala do Bleda, prim. Marinčič (2011: 89–100).

Slika 4: Jurij Šubic, *Krst pri Savici*; prva likovna upodobitev *Krsta* (vir: *Zvon* 1878/23: 369).

Bilo bi pretirano trditi, da se gore, ki so svojo nacionalno simboliko izkazale že v krogu Zoisa in Vodnika, tudi brez Prešerna ne bi zasidrale v nacionalnem imaginariju kot središče slovenstva. Toda Prešernova ingeniozna povezava mogočne gorske kulise in zgodbe o izgubi nacionalne samostojnosti se je v prihajajoči dobi vzpona narodnih gibanj vsekakor izkazala kot učinkovito sredstvo nacional(istič)ne identifikacije.⁹

Planinska tematika je vnovič opazneje zacvetela v pesništvu v letih okrog marčne revolucije. *Planinar* (1847) **Blaža Potočnika**, ki vabi Slovenca v gorski raj, je uglasben kmalu zatem postal pevska uspešnica: naznanja tip vedre planinske poezije, ki vse do danes odmeva v slovenski narodno-zabavni glasbi (1. kitica):

Visoko vrh planin stojim,
v veselju rajskim tu živim;
tam dol ljudje prebivajo,
veselje redko uživajo.

Prid vrh planin,
nižave sin!
(Gspan 1979: 76)

⁹ Nasprotujoče si interpretacije *Krsta* so imele pomembno vlogo pri Prešernovi kanonizaciji (prim. Dovič 2017: 181–204).

Po marčni revoluciji je primerov planinske poezije vse več. **Lovro Toman** s pesmijo *Savica* (1849) že naznanja novo samozavest narodnega gibanja (3. kitica):

Kar oblaki gor se pripodijo,
in dolino mirno zatamnijo,
hudo vreme krog in krog vrši;
in Savica, hči kraljeva,
pribobni in pesem peva,
de zmagvalca čez Slovence ni.
(prav tam: 202, poudarek v izvirniku)

»Snežnikov kranjskih sivi poglavar« dobi pri mladem rodoljubu **Martinu Semrajcu** zanosno odo – *Triglav* (1848), vse do danes živo v zborovski priredbi Jurija Flajšmana (1. kitica):

V Gorensko oziram se skalnato stran,
Triglava bliše se vrhovi,
prot jasnemu nebu kupi velikan,
kaj delajo, gleda, sinovi.
On vidil je zgodbo Slovenje otrok,
je slišal njih petje in vrisk in njih jok.
Vse je vihar razdjal,
narod je zmirej stal,
gledal nad Triglavam neba obok.
(prav tam: 204)

Še eno odo Triglavu, »našemu velikanu«, najdemo tudi med rokopisi **Antona Žaklja - Rodoljuba Ledinskega**; nastala je v desetletju po revoluciji, a žal ostala neobjavljena (prav tam: 217–218).

Vsekakor je slovensko pesništvo gore osvojilo mnogo hitreje in odločneje kot pripovedna proza in drugi žanri (prim. Hladnik 1987; Munda idr. 1965). Medtem ko pri Levstiku gore niso opazne, imajo v *Poezijah* (1865) naslednjega slovenskega pesniškega klasika **Simona Jenka** pomembno vlogo (prim. pesmi *Naše gore*, *Na sorškem polji*, *Gori*, *Želja*). Še bolj temeljno je z gorami zlasti v pesniškem prvencu *Poezije* (1882) zvezana poezija **Simona Gregorčiča** (prim. pesmi *Veseli pastir*, *Nazaj v planinski raj!*, *Oj zbogom, ti planinski svet!* in *Soči*). Podobno kot je Prešeren nacionaliziral bohinjsko-triglavsko ikonografijo, je Gregorčič storil s posoško: »bistra hči planin« je krasna, brdka, lahko tudi strašna, vsekakor pa *naša*, slovenska:

[...]
Tod sékla bodo bridka jekla,
In ti mi boš krvava tēkla:
Kri naša te pojila bo,
Sovražna pa kalila bo.
(Gregorčič 1882: 87)

***

Na koncu ne bi smeli pozabiti, da je slavo Julijskih Alp uspešneje kot slovenski pesniki v svet ponesel Nемеc **Rudolf Baumbach**, ki je leta 1876 s pesnitvijo *Zlatorog*:

Eine Alpensage dosegel izjemen knjigotrški uspeh. Njegova »alpska saga« se začinja s sonetom, katerega prva kvartina se v Funtkovem prevodu iz leta 1886 glasi takole:

Pozdravljen mi srčno, Triglav čestíti!
Tri glave dvigaš drzno do nebá
Kot bog, čegár imé ti je nosíti,
In vsaka nosi krono od snegá.
(Baumbach 1886: 3)

*Dir, mächt'ger Triglav, gilt mein Lied, mein Grüßen!
Drei Häupter hebst du trotz'ig in die Höb'
Wie jener Gott, nach dem sie einst dich biessen,
Und jedes trägt ein Diadem von Schnee.*

*Ich bin umstarrt von hundert Bergesriesen,
Wenn schwindelnd ich auf deinem Scheitel steh',
Es lacht ein grün Geländ zu meinen Füßen,
Mich grüßt Italien und die blaue See.*

*In deinen Klüften wohnt die graue Sage,
Es klingt ihr Sang so trüb und doch so traut
Wie eines Mädchens leise Trauerklage;*

*Und was sie mir, dem Wädrer einst vertraut,
Sei zur Erinnerung an vergangne Tage
Erzählt in meiner Muttersprache Laut.*

Slika 5: Rudolf Baumbach, *Zlatorog: Eine Alpensage*; uvodni sonet iz enega od številnih nemških ponatisov, 1892. V Funtkovem prevodu simptomatično izpade »Muttersprache« v zadnjem verzu.

Dobro je znano, da so zadnja desetletja 19. stoletja zaznamovali boji za prevlado med slovenskimi in nemškimi gorniki. Pomembno etapno zmago je slovenska stran zabeležila poleti 1895, ko je Slovensko planinsko društvo pompozno odpiralo Vodnikovo kočo na Velem polju, dovški župnik **Jakob Aljaž**, ki se je v devetdesetih letih odločilno vpletel v »bitko« za Julijce, pa je slavil izgotovitev Aljaževega stolpa. *Oj Triglav moj dom!*, eden izmed nespornih standardov slovenskega moškozborja, je 22. 8. uradno prvič zazvenel na vrhu »Velkega Boga«. Slovenci so bili zdaj, drugače kot v Zoisovih časih, trdno konsolidirani kot zamišljena skupnost: to nazorno ponazarja dejstvo, da je besedilo pesmi napisal mladi mariborski duhovnik **Matija Zemljčič**, ki krasote Triglava iz nobene od svojih štajerskih far ni mogel videti niti z daljnogledom.

Sto let po znameniti Vodnikovi rajži so torej gore postale in odtlej ostale mnogih Slovencev »dom«. Kot smo videli v tem kratkem pregledu, je k temu po svojih močeh prispevalo tudi slovensko pesništvo.

Literatura

- BAUMBACH, Rudolf, 1886: *Zlatorog: planinska pravljica*. Prevedel Anton Funtek. Ljubljana: Kleinmayr in Bamberg.
- DOVIČ, Marijan, 2017: *Prešeren po Prešernu: Kanonizacija nacionalnega pesnika in kulturnega svetnika*. Ljubljana: LUD Literatura.
- DOVIČ, Marijan, 2019: »Pervi slovenski pesnik« in slovenski pesniški kulturi. Andreja Legan Ravninar, Irena Orel, Alenka Jelovšek (ur.): *Oživiljeni Vodnik: razprave o Valentinu Vodniku*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 207–237.
- FELSCH, Philip, 2009: Mountains of Sublimity, Mountains of Fatigue: Towards a History of Speechlessness in the Alps. *Science in Context* XX/3. 341–364.
- GREGORČIČ, Simon, 1882: *Poezije*. Ljubljana: Ig. Gruntar.
- GSPAN, Alfonz (ur.), 1979: *Cvetnik slovenskega umetnega pesništva do srede XIX. stoletja*. II. knjiga. Ljubljana: Slovenska matica.
- HANSEN, Peter H., 2013: *The Summits of Modern Man: Mountaineering after the Enlightenment*. Cambridge: Harvard University Press.
- HLADNIK, Miran, 1987: Planinska povest. Alenka Šivic-Dular (ur.): *XXIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture: Zbornik predavanj*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 95–102.
- JARNIK, Urban, 2002: *Urban Jarnik. Pesmi in prevodi*. Uredil Erik Prunč. Celovec: SNI Urban Jarnik.
- KIDRIČ, France, 1938: *Zgodovina slovenskega slovstva. Od začetkov do Zoisove smrti*. Ljubljana: Slovenska matica.
- KOS, Janko, 1973: Vodnikov Vršac in opisna poezija narave. *Slavistična revija* XXI/4. 389–412. *Kranjska čbelica, 1830–1833*. Letniki I–IV. dLib.
- MARINČIČ, Marko, 2011: *Križ nad slovansko Trojo. Latinski palimpsesti v Prešernovem Krstu pri Savici*. Ljubljana: Slovenska matica.
- MARN, Josip, 1881: Jožef Žemlja. *Jezičnik* 19. 1–10.
- MIKŠA, Peter, AJLEC, Kornelija, 2015: *Slovensko planinstvo. Slovene Mountaineering*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- MIKŠA, Peter, VEHAR Maja, 2019: »Na Vršac mi stopi in sedi«: Sodelovanje Žige Zoisa in Valentina Vodnika pri raziskovanju Triglavskega pogorja. Andreja Legan Ravninar, Irena Orel, Alenka Jelovšek (ur.): *Oživiljeni Vodnik: razprave o Valentinu Vodniku*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 179–192.
- MUNDA, Jože, ZEPIČ, Ludvik, ZUPAN, France, 1965: *Gore v besedi, podobi in glasbi. Slovenska planinska bibliografija*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- OROŽEN, Fran, 1895: Valentin Vodnik kot turist in turistiški pisatelj. *Planinski vestnik* I/7. 97–104; I/8. 115–122.
- PREŠEREN, France, 1965: *Zbrano delo I*. Uredil Janko Kos. Ljubljana: DZS.
- VODNIK, Valentin, 1988: *Zbrano delo*. Uredil Janko Kos. Ljubljana: DZS.
- ZOIS, Žiga, 1859: Briefe des Freih. Sigm. Zoiss an Vodnik. Etbin H. Costa (ur.): *Vodnikov spomenik. Vodnik-Album*. Ljubljana: Kleinmayr & Bamberg. 45–62.
- ZOIS, Žiga, 1973: Pisma barona Žige Zoisa Vodniku. Janko Kos (ur.): *Pohlin, Zoiss, Linhart, Vodnik. Izbrano delo*. Ljubljana: Mladinska knjiga. 15–58.

Razprava je nastala v okviru raziskovalnega projekta Alpinistična literatura: Slovenija in onkraj. Intertekstualnost, intersubjektivnost, internacionalnost (J6-1808), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.

